

BALANÇ DE LA LEGISLACIÓ DE L'ESTAT ESPANYOL 1979-2019

Núria M. Bandrés i Pons*

Resum

La qüestió lingüística, en un territori plurilingüe com l'Estat espanyol, és tractada directament o indirecta en la normativa estatal que afecta diferents àmbits. En aquest model lingüístic, hi tenen un paper rellevant els estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes. Durant el període democràtic comprès entre 1979 i 2019, s'observa una evolució en el tractament d'aquest pluralisme lingüístic en sectors com l'ensenyament, l'Administració pública i de justícia, els mitjans de comunicació i el sector audiovisual, la toponímia o la socioeconomia.

Per a la recopilació de la normativa ressenyada seguirem les cròniques legislatives de l'Estat espanyol de la *Revista de Llengua i Dret* des de l'any 1983.

Paraules clau: llengües oficials; pluralisme lingüístic; normativa estatal; dret lingüístic; Constitució espanyola; estatut d'autonomia.

A REVIEW OF STATE REGULATIONS IN SPAIN 1979-2019

Abstract

Linguistic issues in a multilingual country such as Spain are addressed, directly or indirectly, by State regulations governing different spheres of life. The Statutes of Autonomy of the autonomous communities play an important role in constructing the country's linguistic model. During the democratic period between 1979 and 2019, the way that this linguistic pluralism is treated in sectors such as education, public administration and justice, the media and audiovisual sector, place names and socioeconomics has evolved. Our review of the legislation will be based on the Spanish legislative reports published in the Journal of Language and Law since 1983.

Keywords: official languages; linguistic pluralism; State regulations; linguistic rights; constitution; Statutes of Autonomy.

---

* Núria M. Bandrés i Pons, graduada en dret i filologia catalana per la Universitat de Barcelona. nbandres@xtec.cat

Citació recomanada: Bandrés i Pons, Núria M. (2019). Balanç de la legislació estatal 1979-2019. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 72, 273-282. <https://doi.org/10.2436/rld.i72.2019.3389>

Sumari

- 1 Introducció
- 2 Estatuts d'autonomia
- 3 Ensenyament
- 4 L'ús institucional
- 5 El món socioeconòmic
- 6 Els mitjans de comunicació i el sector audiovisual
- 7 Toponímia

1 Introducció

El plurilingüisme de l'Estat espanyol, des de la perspectiva jurídica en general, està plasmat, fonamentalment, en la Constitució espanyola de 1978 (CE) i en la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries (instrument legal internacional que forma part de l'ordenament jurídic espanyol); però, especialment, es desenvolupa a través dels estatus d'autonomia de les comunitats autònomes i d'altres lleis de normalització o política lingüística.

La CE no regula les llengües espanyoles,¹ ja que no enumera quines són les llengües que comparteixen un estatus d'oficialitat amb el castellà, sinó que dona les bases perquè una llengua aconseguixi aquesta condició a través de l'article 3 (juntament amb els límits substantius i competencials que han de ser interpretats pel Tribunal Constitucional).

A continuació, referirem la normativa estatal compresa en el període democràtic de 1979 fins a 2019 que fa referència a l'àmbit lingüístic independentment de l'àmbit d'actuació² a través de les cròniques legislatives de l'Estat espanyol de la *Revista de Llengua i Dret*.

2 Estatuts d'autonomia

Els estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes que conformen l'Estat espanyol són normes bàsiques on trobem les primeres referències a l'àmbit lingüístic. L'article 147 CE defineix aquesta norma institucional bàsica com a part integrant de l'ordenament jurídic de l'Estat espanyol.

Es van aprovar els estatuts d'autonomia de Catalunya i del País Basc l'any 1979. El primer, en el seu article tercer, definia el català com a llengua pròpia³ de la Comunitat Autònoma i també oficial juntament amb el castellà. També afegia una especial protecció per a la llengua aranesa. Pel que fa al segon, el seu article sisè establia que l'èuscar era la llengua oficial del País Basc, juntament amb el castellà, i que tothom tenia dret a conèixer-les i a utilitzar-les. Finalment, feia referència al dret de no ser discriminat per raó de llengua i a l'existència de la Reial Acadèmia de Llengua Basca com a institució oficial de consulta per a l'èuscar.

L'any 1981 s'aprovaren els estatuts de Galícia, Andalusia, Astúries i Cantàbria. Excepte el darrer, aquests també incloïen referències lingüístiques. En el cas galleg, segueix el model basc i afegeix una competència a través de l'article 27 referent a la promoció de la llengua gallega. Pel que fa a Andalusia, l'article 12.3 segon paràgraf parla de difondre el valor històric, cultural i lingüístic del poble andalús, sense fer més especificacions. A continuació, la Comunitat d'Astúries, en el seu article 4, estableix que el bable està protegit, sense atorgar-li estatus oficial, i que les lleis autonòmiques en regularan la protecció, l'ús i la promoció.

Un any més tard, el 1982, la Rioja, Múrcia, la Comunitat Valenciana, Aragó, Castella la Manxa, les Illes Canàries i Navarra van tenir el seus propis estatuts d'autonomia. Mentre que les Illes Canàries, Castella la Manxa i Múrcia no fan referències lingüístiques, les altres comunitats autònomes esmentades detallen més aquest àmbit. Per exemple, la Comunitat Valenciana no només parla del "valencià" com a llengua oficial amb el castellà i de la necessitat d'una llei pròpia per a regular-ne l'ús de l'Administració pública, sinó que, amb l'article 9.2, estableix la possibilitat que els valencians puguin dirigir-se a l'Administració pública en castellà o en valencià i el dret que aquesta contesti en la mateixa llengua. També, detalla que el coneixement del valencià es tindrà en compte per a concursos i oposicions en l'Administració de justícia.

A continuació, l'Estatut aragonès parla, en el seu article setè, de la protecció de les modalitats lingüístiques del seu territori, sense fer-ne més especificacions ni esmentar l'oficialitat; l'Estatut de la Rioja, en el seu article vuitè (apartat 24), sobre competències exclusives, fa referència a la investigació de la llengua castellana

1 L'article 3.1 de la Constitució espanyola indica que el "castellà" és la "llengua espanyola oficial" de l'Estat, mentre que l'article 3.2 parla de "les altres llengües espanyoles", fent referència a les que no són el castellà (els redactors de la Constitució consideraren que el "castellà" és una llengua "tan espanyola" com la resta de les parlades al territori).

2 En el sentit que es poden incloure normes l'objecte de les quals no és regular la llengua o l'àmbit lingüístic *per se*.

3 Ens trobem aquí amb el problema de distinció entre llengua "pròpia" i "oficial". En síntesi, el primer concepte es pot relacionar amb el mandat dirigit a les Administracions públiques per promoure l'ús de la llengua, mentre que el segon estaria lligat al dret dels ciutadans d'utilitzar-la. Vegeu-ne més a Cabellos Espiérrez, Miguel Ángel. (2008). La competència en matèria de llengua pròpia en el nou Estatut. *Revista de Llengua i Dret*, 49, 73.

en tant que originària de la zona. Finalment, l'Estatut navarrès estableix que en les zones bascofones del seu territori el basc també serà llengua oficial i, si escau, una llei foral regularà el seu ús oficial i si se n'ha d'ordenar l'ensenyament (article 9).

La següent tanda d'estatuts d'autonomia es va produir l'any 1983, amb les comunitats autònomes d'Extremadura, les Illes Balears, la Comunitat de Madrid i Castella i Lleó. D'aquests, conté disposicions lingüístiques el de les Illes Balears. Aquest Estatut comença establint que la llengua pròpia del territori és la catalana, la qual també és oficial juntament amb el castellà (article 4); que la comunitat té la competència exclusiva de fomentar-la en l'ensenyament (article 10); que oferirà els mitjans necessaris perquè els funcionaris destinats al territori adquireixin la llengua catalana (disposició addicional quarta); que realitzarà convenis de cooperació amb altres territoris de llengua catalana (disposició addicional segona); i que, en l'ensenyament, es promocionaran i protegiran les modalitats lingüístiques de la zona (fent referència als dialectes i subdialectes del català; article 14).

Finalment, l'any 1995 es van aprovar els estatuts d'autonomia de les ciutats de Melilla i de Ceuta. El segon no feia cap menció a l'àmbit lingüístic, mentre que el primer, amb l'article 5.2 lletra *h*, només parlava de la promoció i estímul del respecte a la llengua de la població de Melilla, sense fer més especificacions.

Entre els anys 1991 i 2019 tots els estatuts d'autonomia han estat reformats. Cal destacar l'aprofundiment en matèria lingüística que han fet comunitats autònomes com Catalunya, Aragó, les Illes Balears o la Comunitat Valenciana. En el cas de l'Aragó, l'any 2007, l'article 7.2, per exemple, preveu que una llei autonòmica estableixi les zones d'ús predominant de les llengües pròpies de l'Aragó i en reguli el règim jurídic, la protecció, promoció, difusió i recuperació en l'ensenyament i en les administracions públiques del territori. Un altre cas, el de les Illes Balears, en el seu article quart fa referència a la "llengua pròpia" i, com a novetat, garanteix que les institucions de la Comunitat garantiran l'ús normal i oficial del català i del castellà per tal "d'arribar a la igualtat plena de les dues llengües quant a drets dels ciutadans". Pel que fa a la Comunitat Valenciana, l'any 2006, ja en el preàmbul de la llei que reforma el seu Estatut, fa referències a l'àmbit lingüístic: "Es defineix la llengua valenciana com a pròpia de la Comunitat Valenciana i l'idioma valencià, amb el castellà, els dos idiomes oficials" (es fa una diferenciació de llengua pròpia i d'idioma). De fet, l'article 6.1 queda redactat de la manera següent: "La llengua pròpia de la Comunitat Valenciana és el valencià". En el mateix article sisè s'estableix que la Generalitat garantirà l'ús normal i oficial del valencià i del castellà i que "s'atorgarà especial protecció i respecte a la recuperació del valencià". A continuació, l'article 41 queda modificat en tant que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua elaborarà la normativa lingüística de l'idioma valencià, la qual haurà de ser d'aplicació obligatòria a totes les administracions públiques de la Comunitat.

L'Estatut que recull més modificacions en l'àmbit lingüístic és el de Catalunya (2006): fa referència al contingut dels conceptes de llengua pròpia i llengua oficial, als drets i als deures lingüístics dels ciutadans catalans en diferents àmbits (educació, consum, relació amb les administracions públiques, etc.) i també en relació amb la llengua aranesa a la Vall d'Aran, el foment de la llengua catalana i la competència en normalització lingüística de la Generalitat de Catalunya. L'article central és el sisè, el qual establia el català com a llengua d'ús normal i preferent de les administracions públiques i que va ser parcialment declarat inconstitucional, en tant que es considera que el català no pot tenir una posició prioritària al castellà (sinó que s'imposa un "equilibri inexcusable" de les dues llengües oficials, d'acord amb el FJ 14 lletra *a* de la STC 31/2010, de 28 de juny).

Un fet que afecta aquesta voluntat legisladora és la ratificació de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries (CELROM) de l'any 1992 (en vigor, l'any 2001). En l'instrument de ratificació de l'Estat espanyol, es declara que les llengües que s'hi inclouen són les declarades com a oficials en els estatuts d'autonomia de Catalunya, Illes Balears, País Basc, Galícia, Comunitat Valenciana i Navarra, així com d'altres llengües protegides o emparades.

En aquest punt, cal fer referència als informes del Comitè d'Experts del Consell d'Europa respecte a l'aplicació de la CELROM per part de l'Estat espanyol, en tant que les seves recomanacions se centren en els àmbits de l'Administració pública estatal (central i perifèrica) i poder judicial. De fet, observem que en els quatre informes existents (des de 2002 fins a 2016) sempre es fa referència a la no aplicació o aplicació incompleta dels articles 9 i 10 de la Carta. El Consell d'Europa considera que cal modificar la legislació per tal que les

llengües regionals o minoritàries s'utilitzin en un procés judicial si així ho demanen les parts. A més a més, insisteixen que el personal judicial de les comunitats autònomes amb llengües regionals o minoritàries (o cooficials) n'hauria de tenir un coneixement pràctic. Pel que fa a l'Administració pública, recomana revisar la contractació per tal que existeixi una proporció adequada de funcionaris amb coneixements de llengües regionals i que aquestes estiguin més presents en els serveis públics, especialment en la sanitat.

Cal destacar, finalment, que en el darrer informe (de 2016), a aquestes advertències s'hi han afegit les següents recomanacions: que l'oferta trilingüe, en ensenyament, no afecti negativament la promoció de les llengües regionals i minoritàries, i que es consideri l'ampliació de l'estatut de cooficialitat d'aquestes llengües en altres comunitats autònomes.

3 Ensenyament

En el període democràtic iniciat amb la Constitució espanyola de 1978, la primera llei referent a l'àmbit educatiu fou la Llei orgànica 5/1980, de 19 de juny, per la qual es regula l'Estatut de centres escolars. En el seu article 35, es feia referència a la no discriminació per raó de llengua a l'hora d'admetre un ciutadà espanyol a un centre educatiu fos quin fos el nivell.

Amb la derogació d'aquesta disposició, cinc anys més tard, la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, regulava el dret a l'educació. La principal novetat d'aquesta llei orgànica és la competència que s'atribueix a les comunitats autònomes, juntament amb l'Estat, de "programar l'ensenyament" per assegurar la cobertura de les necessitats educatives (preàmbul). Pel que fa a l'esment de l'àmbit lingüístic, el seu article segon, lletra *e*, estableix que una de les finalitats de l'activitat educativa és formar en el respecte de la pluralitat lingüística i cultural d'Espanya.

L'any 1990 es va aprovar la Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE), la qual preveia alguns articles referents a l'àmbit lingüístic. En primer lloc, el preàmbul establia que l'estructura autonòmica de l'Estat implicava l'existència d'una diversitat cultural i lingüística que conformava un patrimoni comú; en segon lloc, l'article 4.2 indicava que els continguts bàsics dels ensenyaments mínims no requeririen més del 55% dels horaris escolars per a les comunitats autònomes amb una llengua oficial diferent del castellà; en tercer lloc, l'article 13, en les lletres *a* i *b*, determinava que l'educació primària havia de contribuir a desenvolupar la capacitat d'usar de manera adequada tant el castellà com la llengua oficial pròpia de la comunitat autònoma, i de comprendre i expressar missatges senzills en llengua estrangera. En aquest mateix sentit, l'article 14.2 establia com a àrea educativa del cicle de primària la llengua i literatura castellanès i les pròpies de la comunitat autònoma (el mateix per al cicle d'educació secundària obligatòria, a l'article 19 i per al batxillerat, a l'article 26); finalment, i de forma més específica, l'article 50 feia referència a l'ensenyament d'idiomes a través de les escoles oficials d'idiomes.

Abans de la derogació d'aquesta llei l'any 2006, es van aprovar dues disposicions més relatives a l'educació els anys 1995 i 2002 (ambdues derogades). La primera fou la Llei orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents. El seu article 38.2 era l'únic que feia referència a l'àmbit de les llengües quan disposava els requisits per a l'accés al cos d'inspectors d'educació, els quals haurien d'acreditar el coneixement de la llengua oficial distinta al castellà requerit per cada Administració educativa autonòmica.

La segona fou la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació, la qual era més exhaustiva pel que fa a la regulació de les llengües. En general, establia la necessitat de preveure les "altres llengües" en l'àmbit educatiu (en el preàmbul feia referència a llengües d'altres països). Ara bé, a partir de l'article 8.2 plantejava, per primer cop, el terme de "llengua cooficial" amb el castellà, aquella llengua pròpia d'una comunitat autònoma que ha de formar part del currículum. L'article 15.2 parlava del coneixement i ús del castellà i de la llengua cooficial de la comunitat autònoma tant de forma oral com escrita en l'etapa d'educació primària; a l'article 23.1, el mateix per a l'educació secundària obligatòria, i a l'article 34.2 per al batxillerat.

A continuació, a l'article 42 es feia referència a la incorporació al sistema educatiu d'alumnes estrangers, els quals haurien de seguir un programa específic d'aprenentatge per aprendre la llengua i cultura espanyoles,

entre d'altres coneixements. En aquest cas, parlava de la llengua espanyola en singular. Finalment, l'article 50 regulava les escoles oficials d'idiomes, en les quals es fomentaria l'estudi de les llengües oficials dels estats membres de la Unió Europea, de les llengües cooficials a Espanya i de l'espanyol com a llengua estrangera.

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, deroga les tres disposicions anteriorment esmentades (tot i que es manté parcialment vigent la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació) i, actualment, és la normativa vigent, malgrat que ha patit modificacions significatives d'alguns dels seus preceptes per la coneguda Llei orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa. Pel que fa a l'àmbit lingüístic se segueix la línia de la llei anterior: es parla de llengües cooficials i del tractament anàleg al castellà que han de rebre. Ara bé, en tots els nivells educatius, si la comunitat autònoma així ho regula, els estudiants podran estar exempts de ser avaluats en la llengua cooficial de la comunitat en qüestió.

En aquest cas, també cal destacar la disposició addicional 38a (referent a la llengua castellana, les llengües oficials i llengües que tenen protecció legal), la qual va ser modificada per la llei posterior i de què parlarem a continuació.

La Llei orgànica 8/2013 també regula l'aprenentatge de la llengua castellana i les llengües cooficials (en aquests termes) en diferents etapes de la vida escolar. Consta d'un únic article que modifica la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, però també hi afegeix nous preceptes.

Articles com el 18.4, 19.4, 26.6, 34.2, 28.9 o 29.3 regulen el castellà, les llengües cooficials i les llengües estrangeres en tant que assignatures en les etapes d'educació infantil, primària, secundària obligatòria i batxillerat. Ara bé, un dels preceptes més destacables el trobem en l'apartat 99 punt 4 lletra c, que estableix que les administracions educatives podran oferir l'ensenyament d'assignatures no lingüístiques exclusivament en castellà, en llengua cooficial o en llengua estrangera (com a llengua vehicular). A més a més, en la disposició addicional 38a determina que els pares, mares o tutors legals tenen el dret que els seus fills o tutelats rebin l'ensenyament en castellà si així ho demanen (aquest punt va ser declarat inconstitucional per la Sentència 14/2018, de 20 de febrer, en tant que el Tribunal considera que la llei orgànica en qüestió excedeix les competències de l'Estat pel que fa a l'alta inspecció estatal, la qual pretenia verificar si hi havia oferta suficient en castellà i si s'havia de reconèixer el dret a estudiar en una escola privada en castellà amb finançament autonòmic). També és destacable que aquesta llei fixa uns estàndards d'aprenentatge i avaluació en què, per exemple, la literatura i la llengua castellanen es consideren assignatures troncales (amb uns continguts i criteris d'avaluació mínims de caràcter comú), mentre que les altres llengües oficials es converteixen en "assignatures de lliure configuració autonòmica".

4 L'ús institucional

La legislació referent als usos institucionals que afecten l'àmbit lingüístic és variada. En primer lloc, trobem un seguit de normes que fan referència a l'ús de la llengua per part de l'Administració pública. La Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, en el seu article 35 diu que els ciutadans, en les seves relacions amb les administracions públiques, tenen dret a utilitzar la llengua cooficial del territori de la seva comunitat autònoma; mentre que a l'article 36.1 s'estableix que la llengua dels procediments tramitats per l'Administració General de l'Estat serà el castellà, amb l'excepció dels òrgans d'aquesta Administració amb seu en una comunitat autònoma amb llengua pròpia, en els quals també es podrà fer servir la llengua cooficial a elecció de la persona interessada. L'article 36.3, a més a més, estableix l'obligatorietat de traduir al castellà aquells expedients redactats en una altra llengua oficial. Aquest darrer apunt és modificat per la Llei 4/1999, de 13 de gener, que precisa que no serà necessària la traducció si els documents o expedients no han de tenir efecte fora de la comunitat autònoma. L'article 15 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques, manté l'anterior redacció.

També contenen disposicions en aquest àmbit la Llei 19/2013, de 9 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, que determina que els ciutadans s'han de poder dirigir a les administracions públiques en qualsevol de les llengües oficials de la comunitat autònoma; i la Llei 18/2015, de 9 de juliol, per la qual es modifica la Llei 37/2007, de 16 de novembre, de reutilització de la informació del sector públic,

i que preveu que les administracions i organismes públics “han de facilitar els seus documents en qualsevol format o llengua en què estiguin prèviament”.

En segon lloc, pel que fa a la capacitació lingüística dels treballadors públics, una de les normes que fan referència al coneixement i l'ús de determinades llengües és la referent a la selecció de personal funcionari. Per exemple, el Reial decret 229/1981, de 5 de febrer, que introdueix modificacions per al procediment d'accés al funcionariat d'ensenyament, preveu que les comunitats autònomes amb llengua pròpia tinguin en compte el coneixement d'aquesta llengua en la provisió de places; el Reial decret 869/1991, de 7 de juny, pel qual s'estableixen les regles bàsiques i els programes mínims a què s'ha d'ajustar el procediment de selecció dels funcionaris de l'Administració local, preveu que les comunitats autònomes puguin afegir als continguts mínims fixats el coneixement de la seva llengua pròpia, d'acord amb el que aquestes hagin previst en la legislació de normalització lingüística.

Altres casos destacables són: el Reial decret legislatiu 5/2015, de 30 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'Estatut bàsic de l'empleat públic (inicialment aprovat com a Llei 7/2007, de 12 d'abril); i el Reial decret 128/2018, de 16 de març, pel qual es regula el règim jurídic dels funcionaris d'Administració local amb habilitació de caràcter nacional. En general, ambdós garanteixen que s'ha d'atendre el ciutadà en les llengües oficials del territori on es trobi i preveuen que en la selecció d'empleats públics es tindrà en compte l'acreditació del coneixement de les llengües oficials d'una comunitat autònoma.

En aquest mateix sector, no fan referències a l'àmbit lingüístic ni a la pluralitat lingüística del territori: el Reial decret 517/1986, de 21 de febrer, d'incompatibilitats del personal militar; el Reial decret 364/1995, de 10 de març, pel qual s'aprova el Reglament general d'ingrés del personal al servei de l'Administració General de l'Estat; el Reial decret 2271/2004, de 3 de desembre, que regula l'accés a l'ocupació pública i la provisió de llocs de treball de les persones amb discapacitat; la Llei 3/2015, de 30 de març, reguladora de l'exercici de l'alt càrrec de l'Administració General de l'Estat, entre d'altres.

Pel que fa a l'Administració de justícia, al llarg del període analitzat les resolucions, acords i lleis d'aquest sector fan referència a les “llengües pròpies de les comunitats autònomes” com a mèrit per accedir al funcionariat, promocionar magistratures, etc. Així ho preveu la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial (en les seves modificacions més recents) (LOPJ) en articles com el 216 bis 3, 311.1, 347 bis, 431.2 lletra f, 483.2, 521.3 i 4 i 530. En el document original, només es feia referència a l'àmbit lingüístic a l'article 231 de la LOPJ, pel qual s'establí que en totes les actuacions judicials el funcionari dels jutjats i tribunals havien d'usar el castellà en tant que llengua oficial de l'Estat, sense perjudici de poder utilitzar la llengua oficial pròpia del territori llevat que es produís indefensió (aquesta disposició es manté actualment, tot i les nombroses iniciatives legislatives que han proposat modificar-la). Les parts, llurs representants i els qui els dirigeixin, i també els testimonis i els perits, poden utilitzar la llengua que també sigui oficial a la comunitat autònoma en el territori de la qual es facin les actuacions judicials.

En aquest àmbit cal subratllar, també, dues lleis orgàniques de l'any 2015 (LO 5/2015, de 27 d'octubre; i LO 13/2015, de 5 d'octubre) que modifiquen la Llei d'enjudiciament criminal i la Llei orgànica del poder judicial en virtut de directives europees. Aquestes lleis orgàniques regulen l'ús de llengües comprensibles per als detinguts i acusats i el respecte al dret a la traducció i interpretació per a persones que no parlen o no entenen la llengua del procediment judicial. També la modificació de la Llei d'enjudiciament civil (LO 1/2000, de 7 de gener), l'any 2015, preveu l'ús de les llengües cooficials en procediments judicials, amb intèrprets, tot i que obliga a la traducció al castellà en el cas dels documents escrits (articles 142 a 144).

Cal destacar, en aquest apartat, tota aquella activitat referent als registres públics. En síntesi, observem que moltes normes estatals estableixen que en aquelles comunitats autònomes que tinguin més d'una llengua oficial, els registres i documents presentats en aquests s'hauran de realitzar com a mínim en castellà (trobem exemples d'aquesta tendència en les següents normes: Llei 20/2003, de 7 de juliol, de protecció jurídica del disseny industrial; Ordre JUS/577/2016, de 19 d'abril; Llei 19/2015, 13 de juliol, de mesures de reforma administrativa en l'àmbit de l'Administració de justícia i del Registre Civil; Llei 19/2005, de 14 de novembre). Ara bé, també trobem normes que ofereixen l'opció d'escollir entre dues llengües oficials, sense obligar a uns mínims: Llei 20/2011, de 21 de juliol, del Registre Civil; Llei 20/2005, de 14 de novembre, sobre la creació del Registre de contractes d'assegurances de cobertura de la defunció; Reial decret 1784/1996,

de 19 de juliol, que aprova el Reglament del Registre mercantil; Instrucció d'11 de desembre de 1998 de la Direcció General dels Registres i del Notariat, sobre la tramitació en els registres civils dels canvis de cognoms catalans consistents en la correcció ortogràfica i de grafies incorrectes.

5 El món socioeconòmic

Dins d'aquest apartat podem incloure aquelles disposicions que es basen en relacions juridicoprivades. Per exemple, les relacionades amb l'envasat o etiquetatge de productes, la producció industrial, els drets dels consumidors i dels treballadors, etc.

En primer lloc, respecte a l'envasat i l'etiquetatge trobem una evolució al llarg dels anys pel que fa a l'afectació lingüística. Per exemple, l'any 1985 les normes existents són clarament favorables a l'ús del castellà, tot fent referència a la necessitat d'expressar-se com a mínim en aquesta llengua: ho preveuen l'Ordre de 15 de novembre de 1985 sobre la qualitat de pomes i peres per al mercat interior; o el Reial decret 2216/1985, de 25 d'octubre, relatiu a l'envasat i etiquetatge de productes perillosos. Aquest criteri es repeteix posteriorment: per exemple, en el Reial decret 1457/1986, de 10 de gener, sobre activitat industrial en reparació d'automòbils (article 12.5); en la Llei 11/1986, de 20 de març, sobre patents, que obliga a acompanyar els documents requerits amb una traducció en castellà (article 21.5); en el Reial decret 418/1987, de 20 de febrer, sobre substàncies que intervenen en l'alimentació animal (article 13); etc. De fet, l'any 1988 es publicaren dos reials decrets relatius a les normes d'etiquetatge de productes alimentaris i industrials (Reial decret 1122/1988, de 23 de setembre, i Reial decret 1468/1988, de 2 de desembre) que exigien l'etiquetatge en castellà, com a mínim (la qual cosa xoca amb decrets autonòmics anteriors com el Decret 389/1983, de 15 de setembre, de la Generalitat de Catalunya, que possibilitava l'etiquetatge en català, castellà o en ambdues llengües). Més tard també trobem la mateixa tendència a imposar el castellà amb normes com el Reial decret 1369/2007, de 19 d'octubre, sobre disseny ecològic (articles 6, 9.2 i 14), o els reials decrets 1344 i 1345/2007, d'11 d'octubre, relatius als medicaments d'ús humà (article 8 del primer i article 30 del segon).

En aquest sentit, la Llei 20/2013, de 9 de desembre, de garantia de la unitat de mercat, no fa cap referència expressa a l'àmbit lingüístic.

En segon lloc, en l'àmbit laboral, per exemple, la Llei 20/2007, d'11 de juliol, de l'Estatut del treball autònom; el Reial decret llei 4/2015, de 22 de març; el Reial decret legislatiu 5/2015, de 30 d'octubre; o la Llei 30/2015, de 9 de setembre, que regula el sistema de formació professional per a la ocupació en l'àmbit laboral, recullen la discriminació per raó de llengua en els processos de selecció de personal laboral com a infracció molt greu i la garantia d'atenció al ciutadà en la llengua oficial que sol·liciti; en el cas del Reial decret legislatiu 2/2015, de 23 d'octubre, que aprova la llei de l'Estatut dels treballadors, només fa referència a l'àmbit lingüístic en els articles relatius a la no discriminació per raó de llengua.

No fan menció a l'àmbit lingüístic la Llei 14/1994, d'1 de juny, que regula les empreses de treball temporal; la Llei 44/2007, de 13 de desembre, per a la regulació del règim de les empreses d'inserció; o el Reial decret llei 8/2019, de 8 de març, de mesures urgents de protecció social i de lluita contra la precarietat laboral en la jornada de treball.

Finalment, cal destacar la influència de la normativa europea. Per exemple, el Reial decret 1428/1992, de 27 de novembre, que aplica la Directiva del Consell de les Comunitats Europees 90/936/CEE sobre aparells de gas, estableix que les instruccions d'aquests productes s'hauran de redactar en la llengua o llengües oficials (en plural) dels estats membres on es destinin. En el mateix sentit es posiciona el Reial decret 1314/1997, d'1 d'agost, sobre l'aplicació de la Directiva del Parlament Europeu i del Consell 95/16/CE, sobre ascensors.

6 Els mitjans de comunicació i el sector audiovisual

Pel que fa a l'àmbit del sector audiovisual, la majoria de disposicions, compreses entre 1979 i 1998, han estat derogades. Cal destacar, però, la primera que fa referència expressa al tema lingüístic: el Reial decret 409/1993, de 18 de març, relatiu a la televisió per satèl·lit. El seu article 4.1 estableix que es considerarà un servei de televisió d'àmbit nacional aquell que pugui cobrir la totalitat del territori nacional i ho faci

en qualsevol de les llengües oficials d'Espanya. Més actual, la Llei 7/2010, de 31 de març, general de la comunicació audiovisual, inclou l'article 4, "Dret a rebre una comunicació audiovisual plural", i l'article 5, "El dret a la diversitat cultural i lingüística", els quals promouen la difusió i el coneixement de les llengües oficials d'Espanya.

El Reial decret 1039/1997, de 27 de juny, relatiu a la promoció cinematogràfica, (també derogat) fa algunes referències lingüístiques rellevants. Per exemple, a l'article 3.1 lletra c es considera que un film ha d'obtenir el certificat de nacionalitat espanyola si es realitza la versió original en castellà o en qualsevol de les llengües oficials espanyoles; a l'article 10, es fixen els ingressos que es poden arribar a obtenir si un film es realitza en alguna de les llengües oficials previstes en els estatuts d'autonomia; l'article 13.1 estableix que s'oferiran ajudes econòmiques per al desenvolupament de guions per a llargmetratges realitzats en castellà o en qualsevol de les altres llengües oficials espanyoles. Seguint amb l'àmbit del cinema, la Llei 55/2007, de 28 de desembre, del cinema, inclou l'article 36 referent al foment de les "llengües cooficials diferents del castellà" pel qual s'estableix un fons d'ajuts per a les comunitats autònomes.

És destacable, a continuació, la Llei 22/1999, de 7 de juny, relativa a l'exercici d'activitats de radiodifusió televisiva, en tant que incorpora a l'ordenament jurídic espanyol la Directiva 89/552/CEE. Ja a l'exposició de motius, es destaca la facultat que tenen les comunitats autònomes per adoptar mesures de protecció de la seva llengua pròpia, a l'empara de l'article 3.1 de la Directiva en qüestió.

La Llei 10/2005, de 14 de juny, de mesures urgents per a l'impuls de la televisió digital terrestre, de liberalització de la televisió per cable i de foment del plurilingüisme, en la seva disposició addicional tercera, estableix que el Govern impulsarà l'ús de les diferents llengües oficials que es prevegin en els estatuts d'autonomia a la televisió digital terrestre i en l'àmbit de les comunitats autònomes. Amb aquesta mateixa voluntat, la Llei 56/2007, de 28 de desembre, de mesures d'impuls de la societat de la informació, també fa referència al foment de les "altres llengües oficials de l'Estat" (preàmbul i articles 1.3, 4.6 i 11, disposició addicional primera i vintena).

Finalment, afegim la Llei 27/2007, de 23 d'octubre, per la qual es reconeixen les llengües de signes espanyoles i es regulen els mitjans de suport per a la comunicació oral de les persones sordes, o amb discapacitat auditiva, que en l'exposició de motius assegura que es parteix de la llengua de signes catalana. A més a més, es parla de les llengües de signes en plural, tenint en compte la realitat lingüística del territori.

7 Toponímia

En tant que la toponímia és l'estudi dels noms propis dels territoris, en aquest apartat tractarem aquelles disposicions que afecten les denominacions de llocs d'acord amb l'ús d'una llengua o d'una altra.

El Reial decret 334/1982, de 12 de febrer, és la primera norma destacable en aquest àmbit, la qual tracta la senyalització de carreteres, aeroports, línies ferroviàries, d'autobusos i marítimes i serveis públics d'interès general en aquelles comunitats autònomes que tenen una altra llengua oficial distinta al castellà. Es determina, en el primer dels tres únics articles que el conformen, que en aquestes comunitats la senyalització es farà tant en castellà com en l'altra llengua oficial del territori. Ara bé, més endavant, el Reial decret 13/1992, de 17 de gener, relatiu al reglament de circulació, en el seu article 138è estableix que les indicacions escrites en senyals s'hauran d'expressar, com a mínim, en castellà.

L'any 1986 es presenta la Llei 7/1986, de 24 de gener, d'ordenació de la cartografia, en la qual destaca l'article 7.4. Aquest article disposa que es registraran les "denominacions oficials" de les comunitats autònomes, províncies, municipis, etc., que hagin estat aprovades. No s'especifica en quina llengua es troben aquestes denominacions oficials.

Aquest mateix any s'aprova el Reial decret legislatiu 781/1986, de 18 d'abril, en matèria de règim local. Són d'especial esment els articles 11 i 25: el primer parla de la possibilitat que té el consell de govern d'una comunitat autònoma d'alterar el nom i la capital dels municipis. Alhora remet a l'article 14.2 de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, el qual estableix que la denominació dels municipis podrà ser en castellà, en qualsevol llengua espanyola oficial de la comunitat en qüestió, o en ambdós idiomes; el segon diu que el territori de

la nació espanyola es divideix en cinquanta províncies amb els límits, denominacions i capitals que tenien aleshores i que l'única manera de modificar-los és mitjançant una llei orgànica. Així, doncs, s'entén que les denominacions segueixen en castellà.

Més endavant, el Reial decret 382/1986, de 10 de febrer, relatiu al Registre d'entitats locals, estableix que per a aquestes inscripcions s'haurà d'especificar la denominació del municipi, província, etc., i fa una remissió a la Llei 7/1985 esmentada anteriorment. El Reial decret 1499/1990, de 23 de novembre, el modifica, però no aporta novetats respecte al tractament de la llengua.

En la Llei 2/1992, de 28 de febrer, les províncies antigament denominades "Gerona" i "Lérida" passen a anomenar-se "Girona" i "Lleida" oficialment. És destacable que en les disposicions addicionals d'aquesta norma s'especifiqui que en els llibres de text en castellà es podrà mantenir el topònim antic en aquesta llengua i que s'haurà de dur a terme el canvi de les lletres "GE" a "GI" en les matrícules dels vehicles de la província gironina. En aquest sentit, també destaca la Llei 2/1998, de 3 de març, per la qual es canvia la denominació "La Coruña" per "A Coruña" i "Orense" per "Ourense"; la Llei 13/1997, de 25 d'abril, que passa a denominar "Illes Balears" la província de les Balears, o la Llei 25/1999, de 6 de juliol, que declara cooficials les denominacions "valencianes" d'Alacant, Castelló i València juntament amb les castellanès.

A mesura que avancen els anys, però, observem que aquestes modificacions, juntament amb d'altres de posteriors, no es respecten completament, de manera que trobem topònims amb errors ortogràfics o amb la denominació castellana. En són exemples la Resolució 28 de juny de 1996 de la Direcció General de Treball; la Resolució de 25 d'abril de 1996 de la Direcció General de Qualitat i Seguretat Industrial, o la Resolució de 24 de gener del 2000, relativa a l'escalafó notarial, entre d'altres.